

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תשי"ד.

בלתי מוגה

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפרי, שהבעש"ט נהג לאכול סעודה שלישית ביום אחרון של פסח (דהיינו — גם כשקביעותו היתה בחול), והי' קורא לסעודה זו "סעודת משיח".

השייכות דאחרון של פסח לענין המשיח — מודגשת גם בהפטרות, שהרי כל ההפטרות דאחרון של פסח מדברת ע"ד משיח: "ויצא חוטר מגזע ישי גו"² — לידת המשיח, "ונחה עליו רוח הוי' גו"³, "והריחו ביראת הוי' גו"³ — פרטי ההנהגה דמשיח וכו'.

ובהקדמה — שלאמיתו של דבר כל חודש ניסן שייך להגאולה

העתידה:

בגמרא⁴ מצינו פלוגתא בין ר' אליעזר לר' יהושע, שלדעת ר"א "בניסן נגאלו ובתשרי עתידין ליגאל", ולדעת ר"י "בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל". אבל במדרש⁵ — סותם כדעת ר' יהושע, ש"בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל".⁶

ואף שלכאורה אי אפשר לפסוק הלכה במחלוקת שבגמרא ע"פ המדרש, כיון ש"אין למדין מדברי אגדה"⁷ — הרי ידוע⁸ שהכלל "אין למדין מדברי אגדה" הוא רק בענין שהוא נגד הגמרא, אבל כאשר בגמרא לא מדובר בזה כלל, או שבגמרא יש פלוגתא ורוצים למצוא במדרש הכרעה — באופנים אלו "למדין מדברי אגדה" (ואף שיש דעות⁹ שגם באופנים אלו "אין למדין מדברי אגדה" — הרי בעלי דעה זו הם מועטים, ואין הלכה כן)¹⁰.

(6) ראה סה"מ ה"ש"ת ע' 19. ועוד.

(7) ראה ירושלמי פאה פ"ב ה"ד.

(8) ס' הישר לר"ת סתרי"ט.

(9) שו"ת נוב"י מהדו"ת חיו"ד סקס"א.

(10) ראה בכ"ז — בספרים שנשמנו בשדי

חמד כללים מערכת א' אות צה ואילך. אנציק'

תלמודית ערך אגדה בסופו (כרך א ס"ע קלב).

וראה גם תו"מ ח"ב ע' 172 הערה 10. ח"ג

ריש ע' 247. לעיל ע' 49.

(1) שיחת יום אחרון של פסח תש"ב ס"ג (סה"ש תש"ב ס"ע 109) — נעתק ב"היום יום" כב ניסן (אחש"פ). וראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד בתחלתה (תו"מ ח"ח ע' 95).

(2) ישע"י יא, א.

(3) שם, ב"ג.

(4) ר"ה יא, רע"א.

(5) שמו"ר פט"ו, יא.

ובענינו: מכיון שבענין זה (אם "בתשרי עתידין ליגאל" או "בניסן עתידין ליגאל") יש בגמרא פלוגתא, ואין בגמרא הכרעה בפלוגתא זו — אפשר להכריע בזה ע"פ המדרש.

ונוסף לזה — גם ע"פ כללי הגמרא הרי "ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע"¹¹, ודעת ר' יהושע היא ש"בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל".

כל האמור — הוא בנוגע לחודש ניסן בכלל, ולפסח — בפרט. ובפרט באחרון של פסח, לאחרי השלמת כל עניני העבודה, הן ביעור כל הענינים ההפכיים ממצה, והן אכילת מצה — הרי יום זה דאחרון של פסח בפרט הוא יום מסוגל לפעול את ביאת המשיח.

ב. ענין המשכה דמשיח באחרון של פסח — נמשך בכל דור ודור, ובכל שנה ושנה, ובפרט — בזמן האחרון בעקבתא דמשיחא, ובשנים שנאמרו עליהם קצים¹².

ובפרט עתה, ש"כלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה"¹³ — הרי תשובה מועלת "בשעתא חדא וברגעא חדא"¹⁴, שכאשר ברגע אחד ההנהגה היא כדבעי, אזי אפשר לפעול את ביאת המשיח למטה מעשרה טפחים.

ואין להתפעל מזה שישנם העלמות והסתרים וחושך כפול ומכופל כו' — כפי שלמדים מהפסטרט אחרון של פסח:

התחלת ההפטרה היא — "עוד היום בנוב לעמוד ינופף ידו הר בת ציון גבעת ירושלים"¹⁵, דקאי על סנחריב [שהי' מנגד לא רק ל"ירושלים", אלא גם ל"ציון"], דקאי על נקודת היהדות, שהו"ע פנימי עוד יותר מהענין ד"ירושלים", שלימות היראה¹⁶], ש"כשעמד בנוב וראה את ירושלים קטנה לא חש לדברי אצטגניניו (שאמרו לו להלחם בו ביום דוקא) והתחיל להניף ידו בגאווה, וכי על עיר כזו הרגזתי כל החיילות האלו, לינו פה הלילה ולמחר ישליך בה איש אבנו"¹⁷.

ולמרות שסנחריב הי' כ"כ חזק בעיני עצמו ובטוח בנצחונו, עד שסבר שאין לו צורך כלל למהר ולהלחם בירושלים בו ביום (שמזה מובן

14) ראה זח"א קכט, סע"א.

15) ישע"י יו"ד, לב.

16) ראה לקו"ש חט"ו ע' 234. וש"נ.

17) פרש"י עה"פ.

11) ראה אנציק' תלמודית ערך הלכה

(כרך ח) סכ"א (ע' רצד). וש"נ.

12) ראה לעיל ע' 161. וש"נ.

13) סנהדרין צו, ב.

גודל ההעלם וההסתר) — אעפ"כ, הרי כבר אז התחיל הענין ד"ויצא חוטר מגזע ישי", ו"ביקש הקב"ה לעשות חזקי' משיח"¹⁸.

וכמו כן בכל דור ודור, ובפרט עתה ש"כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה" — אין להתפעל מההעלמות וההסתרים, כיון שבשעתא חדא וברגעא חדא יכולים לפעול את הגאולה.

ובלשון חז"ל¹⁹ "פתחו לי כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם": די בפני' אחת ("נָאָרַי אֵינְי קַעֲרִי") להקב"ה, "כחודו של מחט", כדי שהקב"ה יפתח "כפתחו של אולם" — "פתחו של אולם" דייקא — שכל הפתחים שבביהמ"ק לא היו פתוחים תמיד, ודוגמתם בענין הגאולה הם הגאולות משאר הגלויות שיש אחריהם גלות²⁰, משא"כ "פתחו של אולם" הי' פתוח תמיד²¹ — בדוגמת הגאולה העתידה, שהיא גאולה שלימה שאין אחרי' גלות²⁰.

ג. וזוהי ההוראה מתוכן הפטרת אחרון של פסח:

כשמגיע חודש ניסן בכלל, ואחרון של פסח בפרט, שהוא זמן מסוגל להמשיך את הגאולה — עלול אדם ליפול ברוחו ("אַרְאָפְפָּאֲלָן בַּאֲ זִיךְ") ולחשוב איזו שייכות יש לו לענין זה כו'.

ועל זה באה ההוראה מההפטרה, "עוד היום בנוב לעמוד", ואעפ"כ "ויצא חוטר מגזע ישי" — שמבלי הבט על גודל החושך, אפשר להמשיך את הגאולה העתידה, הגאולה השלימה והאמיתית שאין אחרי' גלות, שהיא המשכה נעלית ביותר שמעולם לא היתה כדוגמתה, ועד שהיא תכלית שלימות הבריאה — כמבואר בהמשך ההפטרה פרטי ההנהגה דמשיח, שיפעל את כל ההמשכות גם בגשמיות העולם, דהיינו שגשם העולם עצמו יזדכך, שזוהי תכלית הכוונה.

ובפרטיות יותר:

בהתחלת הענין — "והריחו ביראת ה'", ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח"²², "דמורח ודאין"²³, דהיינו שמשיח ידון במשפטים גשמיים ע"פ הענין ד"והריחו ביראת ה'" (כדמוכח מסיפור הגמרא שע"ז ביקשו לבחון אם יש בו הענין ד"והריחו ביראת ה'") —

(21) מדות פ"ב מ"ג. וראה לקו"ת שה"ש

לה, ג. ובכ"מ. מכתב ח"י מנחם-אב שנה זו (אג"ק ח"ט ע' רמא).

(22) ישעי' יא, ג.

(23) סנהדרין צג, ב.

(18) סנהדרין צד, א.

(19) ראה שהש"ר פ"ה, ב [ב]. וראה

לקו"ש ח"א ע' 191 הערה 17. וש"נ.

(20) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא

בתוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב.

כיון שגם הענין היותר נעלה של ריח "ביראת ה'" (נוסף על מעלת ענין הריח בכלל שהוא "דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו"²⁴) ימשיך משיח בדברים הגשמיים.

ובהמשך לזה — "וגר זאב עם כבש גו' וארי' כבקר יאכל תבן"²⁵, דהיינו שמשיח יפעל זיכוך אפילו בבעלי חיים²⁶,

— יש מפרשים שהכוונה במ"ש "וגר זאב עם כבש" היא שיתבטלו התכונות והטבעים הרעים שבעולם, אבל מפורש להדיא²⁷ שהכוונה היא בגשמיות כפשוטו, שמשיח יפעל בבע"ח הגשמיים את הענין ד"וגר זאב עם כבש"²⁸ —

ועד ל"חור פתן" ו"מאורת צפעוני"²⁹, שהו"ע הקשור ל"נחש הקדמוני" — שבכל אלו יפעל משיח המשכה זו.

ועד"ז בנוגע לאומות העולם — שמשיח יפעל בהם להיות "נער קטן נוהג בס"³⁰, דקאי על בני ישראל, כמ"ש³¹ "מי יקום יעקב כי קטן הוא".

ונוסף לזה — הרי משיח עצמו יהי' יהודי בעל רמ"ח איברים ושס"ה גידים, רמ"ח איברים גשמיים ושס"ה גידים גשמיים, ובאיברים גשמיים אלו — יתגלה הענין ד"והריחו ביראת ה'".

ונמצא שביאת המשיח פועלת תכלית השלימות בבריאה — שגם בדברים הגשמיים, ועד "חור פתן" ו"מאורת צפעוני", יומשכו בגילוי הענינים הנעלים ביותר.

וכאמור, מבלי הבט על תוקף ההעלם ד"עוד היום בנוב לעמוד" — אפשר לפעול ענין זה בכל שנה ושנה באחרון של פסח, "בשעתא חדא וברגעא חדא".

ד. ומכיון שלכל ענין יש צורך בהכנה — הרי ההכנה להענין האמור (גילוי המשיח באחרון של פסח) היא ההתעוררות בסעודה השלישית דאחרון של פסח, שהבעש"ט קראה בשם "סעודת משיח".

(28) ראה רמב"ם הל' מלכים רפ"ב

ובהשגות הראב"ד שם, ובנ"כ. פי' הרד"ק

עה"פ.

(29) שם, ח.

(30) שם, ו.

(31) עמוס ז, ב"ה.

(24) ברכות מג, ב.

(25) שם, ר"ז.

(26) ראה גם רד"ה ונחה עליו רוח הוי' גו'

דאחש"פ תשכ"ה (תו"מ סה"מ ניסן ע' קפח).

(27) ברשימת ההנחה: ב"משנת חסידים"

(המור"ל).

— הבעש"ט הוא זה שעלה להיכל המשיח ושאלו "אימתי קאתי מר", וענה לו משיח "לכשיפוצו מעינותיך חוצה"³². ובמילא, ידע הבעש"ט את כל הסדר דביאת המשיח, שהרי משיח בעצמו גילה לו ענין זה!

ולכן, הרי ע"י הפצת מעינות תורתו של הבעש"ט, שהיא תורת החסידות, וההתעוררות בסעודה השלישית דאחרון של פסח, שהבעש"ט קראה בשם "סעודת משיח" — אפשר להמשיך "בשעתא חדא וברגעא חדא" את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח, למטה מעשרה טפחים. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון שמחה, "אני מאמין", ניגון ג' תנועות (דהבעש"ט הה"מ ואדה"ז), וניגון קודם דא"ח].

* * *

ה. מאמר ד"ה ונחה עליו רוח הוי' (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).

* * *

ו. כתיב³³ "לא נפלאת היא ממך ולא רחוקה היא". והיינו, שלכאורה יש מקום לחשוב שהענינים שדורשת התורה ובפרט תורת החסידות, הם באופן ד"נפלאת היא".
ובנוגע לעניננו:

כאשר מדובר אודות הענין ד"למעלה מעלה עד אין קץ" (כנ"ל בהמאמר³⁴) — עלול אדם לחשוב לעצמו: הואיל והוא יודע שהוא נמצא במצב ד"למטה מטה עד אין תכלית" — כיצד תובעים ממנו ע"ד ענינים של "מעלה" בכלל, ובפרט "מעלה מעלה", ויתירה מזו — "עד אין קץ"? ועל זה נאמר "לא נפלאת היא ממך ולא רחוקה היא": כיון שהקב"ה תובע ענין זה — הרי בהכרח שישנם כחות על זה, שהרי "אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו"³⁵, ו"איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן"³⁶, לפי כחו של כאו"א.

ז. והכח לזה הוא מיציאת מצרים, שהיא הנותנת את הכח לצאת מכל המיצרים וגבולים.

(34) לעיל ע' 200 ואילך.
(35) ע"ז ג, סע"א.
(36) תנחומא נשא יא. ועוד.

(32) אגה"ק דהבעש"ט הידועה — נדפסה בכתר שם טוב בתחילתו. ובכ"מ.
(33) נצבים ל, יא.

וזהו הטעם שהדבור הראשון דמ"ת הוא "אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"³⁷ — כפי שאומר הקב"ה לכאור"א מישראל (שהרי כל נש"י היו במ"ת³⁸), בלשון יחיד ובלשון נוכח — שעיי"ז ניתן הכח לכאור"א לצאת מכל המצרים והגבלות, ולעשות כהוראת התורה ("לא נפלאת היא").

ובפרטיות יותר:

בהיותם במצרים — היו בני" בגלות קשה ביותר, הן בגשמיות והן ברוחניות.

בגשמיות — עבדו "עבודת פרך", ולא הי' אפשר בשום אופן להימלט משם, אפילו לעבד יחיד³⁹, ומכ"ש — ששים ריבוא.

וברוחניות — היו בשפל המצב ביותר, בהיותם משוקעים במ"ט שערי טומאה⁴⁰, שזוהי המדרגה התחתונה ביותר (שהרי לשער הנו"ן אין ליהודי שום שייכות), וכמו כן מצינו⁴¹ שאילו היתה הגאולה מתעכבת במעט ח"ו, הי' המצב "אבוד" ("וואָלט שוין זיין פאַרפּאַלן"), כיון שהיו מסתבכים כבר ("זיי וואָלטן זיך שוין פאַרטשעפעט") עם שער הנו"ן⁴².

ומבלי הבט על גודל וקושי הגלות בגשמיות וברוחניות — היתה הגאולה "בעצם היום הזה"⁴³, שבעיצומו של יום ובגלוי לעין כל יצאו ממצרים ששים ריבוא בני"י, לבד נשים וטף, ובשעת יצי"מ זכו לגילוים נעלים יותר מבזמן מ"ת, וגם בגשמיות — הרי המצרים עצמם השאילו לבני"י "כלי כסף וכלי זהב ושמלות גו' וינצלו את מצרים"⁴⁴.

וכשם שבשעת יציאת מצרים היתה היציאה מהמצר, הן מיצר גשמי והן מיצר רוחני, למדרגה נעלית ביותר — כן הוא גם עתה,

— שהרי "בכל דור ודור ובכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים"⁴⁵, כיון שיציאת מצרים ישנה באופן תמידי, בכל יום ויום, וזהו מ"ש⁴⁶ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו

(37) יתרו כ, ב. (42) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ ס"ט

(לעיל ע' 192).

(38) ראה פרדר"א פמ"א. ועוד.

(43) בא יב, יז. מא. נא.

(39) מכילתא יתרו יח, יא. הובא בפרש"י

(44) שם, לה-ו.

שם, ט.

(45) תניא רפמ"ז — ע"פ פסחים קטז, ב

(40) ראה זו"ח ר"פ יתרו.

(41) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"ז ע' 88 (במשנה).

(46) מיכה ז, טו.

הערה 70.

נפלאות", "כימי" (ולא "כיום") לשון רבים, דקאי על יציאת מצרים שבכל יום ויום⁴⁷ —

שיציי"מ נותנת כח לצאת מכל המיצרים וההגבלות, מ"עומק תחת" עד ל"עומק רום", וגם כאשר נמצאים "למטה מטה עד אין תכלית" — אפשר לצאת משם ולעלות "למעלה מעלה עד אין קץ".

ח. ויתירה מזה:

לא זו בלבד שעיי אמירת הקב"ה לכאו"א מישראל "אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", יכול הוא לצאת ולהתעלות מן הקצה אל הקצה, מ"עומק תחת" עד ל"עומק רום" — שזהו עדיין באופן שישנם שני קצוות נפרדים, "עומק תחת" ו"עומק רום", ואעפ"כ בכחו לצאת מ"עומק תחת" ל"עומק רום" — אלא יתירה מזה, ש"עומק רום" עצמו נמצא גם ב"עומק תחת".

כלומר: אין זה באופן שצריך לצאת תחילה ממעמדו ומצבו ולהתעלות לעולם עליון יותר (אף שאפילו אם הי' באופן כזה יש לו הכח לזה, כנ"ל), אלא האמת היא, שב"עומק תחת" שבו נמצא, שם ישנו גם ה"עומק רום", ואין לו אלא לגלות את מה שכבר נמצא אצלו.

והראי' לזה — בכללות — מזה שבאלקות אין הגבלות דמקום, שהרי אלקות הוא א"ס, וממילא נמצא הוא בכל מקום. אלא שנוסף לזה, יש ראי' נוספת ממשה רבינו⁴⁸:

החילוק בין שאר הנביאים למשה רבינו הוא, שכל הנביאים נתנבאו ב"כה" ומשה נתנבא ב"זה"⁴⁹, כיון שנבואת משה היא באצילות, כידוע⁵⁰. ואעפ"כ, לא הוצרך שהיית זמן עד שהנבואה דעולם האצילות תומשך למשה רבינו בהיותו בעוה"ז, ובעמדו על עמדו בשעת הנבואה⁵¹, ויתירה מזה, שבאותו זמן שנתנבא הי' יכול לעמוד בד' אמותיו של מצרי להבדיל, ובמצב זה שמע את הנבואה דעולם האצילות — שזוהי ראי' נוספת לכך שגם עולם האצילות (וגם למעלה מאצילות עד אין קץ) נמצא כאן למטה, וצריך רק לגלות זאת.

ומזה מובן שאין זה ענין הדורש יגיעה רבה וזמן רב עד שתוכל להיות העלי' מ"למטה מטה עד אין תכלית" עד "למעלה מעלה עד אין קץ" — שהרי הכל נמצא כאן; יש אמנם צורך ביגיעה ובזמן כו' כדי

(47) ראה סה"מ תש"ח ע' 159. ע' 164.

(48) ראה לקו"ת נצבים מט, ב.

(50) ראה שע"ק להרח"ו ח"ג ש"ו. הובא בלקו"ת במדבר ב, ב. ובכ"מ.

(49) ספרי ופרש"י ר"פ מטות.

(51) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ו.

להמשיך את הענין בפנימיות, אבל אין זה אלא כדי לגלות מההעלם אל הגילוי.

וכאמור — הכח לכל הנ"ל הוא מיציאת מצרים.

ט. והנה, ביציאת מצרים כתיב⁵² "בנערינו ובזקנינו נלך בכנינו ובבנותינו", היינו, שההתחלה היא ע"י "בנערינו"⁵³, והם מביאים גם את "זקנינו", ועי"ז פועלים על כל השאר, עד ש"לא תשאר פרסה"⁵⁴, אפילו של בהמה.

וכן הוא גם עתה, בגאולה העתידה, עלי" נאמר⁴⁶ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" — שההתחלה צריכה להיות ע"י הצעירים ("בנערינו"), והם יפעלו ענין זה גם על הזקנים ("בזקנינו"), עד ש"לא תשאר (אפילו) פרסה" — איך שלא תתפרש הכוונה בנמשל ("וועמען מען זאל נאָר מיינען אין נמשל")... וכולם יחד יצאו מהגלות וילכו לקראת משיח במהרה בימינו.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: כיון שנמצאים כאן בחורי ישיבה רבים, בלי עין הרע, וצעירים בכלל — יתחילו הם בניגון שמחה, וכל הקהל יסייע להם.)

* * *

י. דובר לעיל שבכחו של כאו"א מישאל להגיע "למעלה מעלה עד אין קץ", ולהביא את המשיח.

אמנם, הדרך לזה [שהרי בכל ענין ישנה דרך כיצד מגיעים אליו] היא — ענין החינוך, כמובן מפסק רז"ל⁵⁵ "אם אין גדיים אין תישים". ולכן השתדלו ביותר בכל דור ודור בענין החינוך, ובפרט בזמן האחרון — בייסוד הישיבות, ובפרט בזמן האחרון ממש ("גאָר לעצטנס") — שאדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע לא הסתפק בייסוד ישיבה בכלל, אלא ייסד את ישיבת "תומכי תמימים", באמרו בשעת ההתייסדות שרצונו הוא שתלמידי הישיבה ילמדו נגלה וחסידות יחד⁵⁶, ובפעם אחרת הוסיף שכוונת התייסדות הישיבה היא שהתלמידים יהיו "נרות להאיר"⁵⁷.

(55) ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב. אסת"ר

(52) בא יו"ד, ט.

פתיחתא יא.

(53) ועד"ז מצינו בשעת קריעת ים סוף

(56) שיחת שמח"ת תרנ"ט — סה"מ

"נראה להם כבחור" (פס"ר פכ"א. פרש"י

תרנ"ט (הוצאת תשע"א) בהוספות ע' רצה.

שה"ש ה, טז).

וש"נ.

(54) שם, כו.

(57) ראה תו"מ ח"ד ריש ע' 228. וש"נ.

והרי הפירוש ד"נרות להאיר" הוא — שפעולת האור לא תהי' בדרך ממילא, אלא באופן של התעסקות דוקא.

וכפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵⁸, שההתעסקות בפרנסה רוחנית צ"ל בדוגמת ההתעסקות בפרנסה גשמית:

כשם שבפרנסה גשמית, אין אדם יושב וממתין עד שיפנה אליו מישהו ויצייע לו לקנות אצלו דבר-מה כדי שירוויח עי"ז, אלא הוא עצמו הולך לאחרים ומשתדל בפרנסתו כו', כך בפרנסה רוחנית, שהו"ע הפעולה על הזולת — דכיון שתפקידו הוא להיות "נר להאיר", הרי הפעולה על הזולת אינה טובה לזולת בלבד, אלא לעצמו, דהיינו פרנסה רוחנית — שאין לו להמתין עד שיבוא אליו מישהו ויאמר לו: "שמע נא" ("הער"), הואיל ואתה למדן גדול וחסיד וכו', ספר לי דבר-מה על יהדות, על חסידות וכדומה... אין לו להמתין עד שיתנו לו "כבוד" זה, אלא הוא עצמו צריך לגשת אל הזולת ולהשתדל בזה.

יא. ומכיון שתפקידם של תלמידי ישיבת תומכי-תמימים הוא להיות "נרות להאיר" — נקבע הסדר, שעוד בהיותם בין כותלי הישיבה, מחנכים אותם לצאת לרחוב ולפעול בעניני יהדות, בזמנים קבועים שאינם סותרים לזמני הלימוד.

בדור הראשון של תומכי-תמימים, הי' די בכך שהתלמידים ישבו ולמדו חסידות בעצמם, ובדרך ממילא נמשכו לזה יהודים נוספים, והדבר פעל עליהם במדה ידועה; אבל בימינו צריכה העבודה להיות באופן אחר — שלא די בענין ה"תלמוד", אלא צריך להיות מעשה בפועל, לפעול בהשתדלות כדי לקרב את הזולת ליהדות, לתורה ולדרכי החסידות.

והיינו, שכל הענינים שלמדו והתכוננו כו' במשך שני הדורות הראשונים של תומכי-תמימים — עתה הוא הזמן להביאם לידי פועל, ו"לא המדרש עיקר אלא המעשה"⁵⁹ — שזוהי המעלה של משיח — שיגלה את המעלה שב"מעשה" על "תלמוד"⁶⁰.

יב. והנה, כשם שבענין ה"תלמוד" (לימוד החסידות), שקבע אדמו"ר נ"ע בשעת ההתייסדות דישיבת תומכי-תמימים [שהרי קודם

59) אבות פ"א מי"ז.
60) ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' קצה ובהנמקן שם בהערה 23.

58) ראה גם מכתב י"ח מ"ח וכ"ח תמוז שנה זו (אג"ק ח"ח ע' כה. ח"ט ע' ריח).
וראה סה"מ תרפ"ח ע' קיב. ע' קכו.
קונטרסים ח"א רנח, ב. ועוד.

התייסדות הישיבה לא הי' לימוד החסידות בסדר קבוע כ"כ, וע"י התייסדות תומכית-ממימים התחיל ענין לימוד החסידות כדבעין, היתה ההתחלה ע"י הצעירים (תלמידי הישיבה), ומהם עבר ענין זה לכל האחרים, גם המבוגרים יותר —

כן הוא עתה, בענין ה"מעשה" — הרבצת התורה וחיזוק היהדות, והפצת מעיינות תורת החסידות ודרכי החסידות ומנהגי החסידים — שההתחלה בזה צריכה להיות ע"י הצעירים, ועי"ז יימשכו לזה ("וועלן זיך צוציען") גם המבוגרים (וכנ"ל ס"ט), וכולם יחד — יביאו את המשיח, למטה מעשרה טפחים.

* * *

יג. כאשר מלמדים אדם אומנות מסויימת, הרי הסדר בזה הוא, שאין נותנים לו לעבוד באותו חומר שיצטרך לעבוד בו בעתיד (לאחר שיידע את האומנות), אלא נותנים לו חומר פשוט ("א פראַסטן מאַטעריאַל").

— מובן, שכאשר מלמדים אדם ליטוש יהלומים, אין נותנים לו להקציע בולי עץ... כיון שאומנות הקצעת עץ שונה לחלוטין מאומנות ליטוש יהלומים; המדובר הוא באותו סוג של אומנות, כמו ליטוש אבנים טובות, שבעת הלימוד אין נותנים לו אבנים טובות ומרגליות ממין משובח, אלא ממין פשוט —

וגם במקרה שנותנים לו אותו חומר שיצטרך לעבוד בו בעתיד — אין נותנים לו את כל החומר בבת אחת, אלא חלקים חלקים.

וטעם הדבר: ראשית — מכיון שאין הוא עדיין בקי באומנותו, חוששים לתת לו סחורה טובה, שמא יקלקל את הסחורה. אבל עיקר הטעם הוא — כיון שלא מעוניינים כרגע במוצר שיוגמר ע"י עבודתו, כי אם בחינוך האומנות, שילמד כיצד לעשות את המלאכה.

אלא שמובן, שהכוונה בלימוד האומנות היא — שבעתיד יעבוד בחומר משובח, ולא בחלקים חלקים, אלא בדבר שלם דוקא, שהרי כל עיקר לימוד האומנות הוא כדי שבעתיד יוכלו להנות ממלאכתו.

ובמילא, אם גם אח"כ, לאחר שיידע את האומנות, ירצה להמשיך לעבוד בחומר פשוט דוקא, או חלקים חלקים — הרי לא זו בלבד שיחסר אותו חלק המלאכה שהי' ביכלתו לעשות בחומר המשובח ולא עשה, אלא שע"ז מאבד הוא לריק את כל השנים שבהם למד את האומנות ואת

כל הידיעה שהתייגע כ"כ להשיגה, וגם את היגיעה והזמן של החכם שלימדו אומנות זו!

יד. כלפי מה הדברים אמורים?

דובר לעיל (סי"א) על כך שמחנכים את תלמידי התמימים, עוד בהיותם בין כותלי הישיבה, בעסקנות ציבורית.

אלא, שהתלמיד צריך לדעת, שאין זה מוכרח כלל שגם תפקידו בעתיד יהי בדיוק באותה עבודה שבה מחנכים אותו היום. יתכן שבעתיד יהי לו "חומר" שונה לגמרי ואופן עבודה אחר, כפי שיוורו לו אז, ועבודתו עתה — אינה אלא כדי לחנכו באומנות.

ואם גם בעתיד ירצה לצאת ידי חובתו באותו סוג עבודה שעסק בה בהיותו בישיבה — הרי, לכד זאת שאין הוא מבצע את עבודתו המוטלת עליו, הרי הוא מאבד ח"ו לריק את כל הכחות והיגיעה שהשקיעו בחינוכו!

טו. וכשם שהוא בנוגע לתלמידי תומכי־תמימים — כן הוא גם בכאו"א:

כל דבר שאדם מישראל עוסק בו — הרי זה בהשגחה פרטית, והכוונה בזה היא — כדי שינצל את אותו ענין עצמו ברוחניות. וזה שהוא עוסק בענין זה בגשמיות לרגלי פרנסתו — הרי תכלית הכוונה בזה אינה בעסק הגשמי, ואין זה אלא ענין של חינוך — כדי לחנכו שיעסוק באותו ענין ברוחניות.

ולדוגמא:

כאשר הקב"ה נותן לאדם חוש להיות מנהיג, הרי גם אם ההנהגה שלו היא בענין אחר לחלוטין, כגון שהוא מנהיג ב"משרד" וכדומה, ולכאורה מה שייך ענין זה לרוחניות? — עליו לדעת שלא כן הדבר. דורשים ממנו שיהי מנהיג ברוחניות, שינצל את חוש ההנהגה וחוש ההשפעה שיש לו לקרב את ישראל לאביהם שבשמים. וזה שהוא מנהיג בגשמיות — אין זה אלא ענין של חינוך.

ומה שטוען: הרי עיסוקו בגשמיות הוא ענין של הצלת נפשות, שהיא הענין הנעלה ביותר (שהרי פיקוח נפש דוחה כל התורה⁶¹), ומה תובעים ממנו עוד? — הרי אל לו לשכוח שהטעם לכך שפיקוח נפש

(61) ראה יומא פב, א. וש"נ.

דוחה כל התורה הוא "כדי שישמור שבתות הרבה" (כמאמר הגמרא⁶²), ונמצא שהעיקר הוא קיום התורה והמצוות. ולכן עליו לנצל את חוש ההשפעה שלו (לא רק בעסקו הגשמי, גם אם הוא קשור בהצלת נפשות, אלא גם) בענין העיקרי — קירוב יהודים לתומ"צ.

וכאשר יידע את האחריות המוטלת עליו, ושחוש ההשפעה שנתן בו הקב"ה מיועד להשתמש בו לעניני רוחניות — הרי גם אם עתה נמצא גם הוא עצמו במדבר, "בארץ צי" ועיף בלי מים"⁶³, "אין מים אלא תורה"⁶⁴, "מ"מ, אם יפעל בחוזק ("מיט אַ שטאַרקייט") לעורר את נקודת היהדות שבו, יוכל בדרך ממילא לעורר גם את נקודת היהדות שבזולתו, שהרי כאשר מתעוררת נקודת היהדות, אזי מתבטלים כל הענינים הבלתי רצויים "כהמס דונג מפני אש"⁶⁵ (כמ"ש בתניא⁶⁶), וממילא יוכל לפעול על סביבתו, ש"יעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם"⁶⁷.

* * *

טז. [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "עסן עסט זיך", ובכה הרבה בשעת הניגון, ובאמצע הניגון הפסיק ואמר:]

אלא שאח"כ בא ה"קלוגינקער", וטוען:

האמת היא, שהתפלה היא כדבעי, "עס דאַוונט זיך", ואילו האכילה — "עסט זיך ניט". ורק כדי שהעבודה לא תהי' באופן של "נהמא דכסופא"⁶⁸, עשה הקב"ה שיהי' נראה מצד הגוף ונפש הבהמית ש"עסן עסט זיך" ו"דאָווענען דאַוונט זיך ניט", אבל אין זה אלא דמיון בלבד, והאמת אינה כן. וזוהי כל הכוונה — שמצד הגוף ונפש הבהמית אכן יהי' נראה דמיון זה (ש"עסן עסט זיך כו"), ואעפ"כ — יתגבר על זה. ובכן:

טענתו שמצד הנשמה "דאָוונט זיך" — אמת היא, שהרי ודאי כן הוא, שמצד הנשמה כמו שהיא, אין לו שייכות כלל לענינים גשמיים, ורצונו הוא רק באלקות; טענתו שכל הענין (ש"עסן עסט זיך כו") אינו אלא דמיון — אף היא אמת; וגם טענתו שדוקא ע"י דמיון זה נפעלת הכוונה העליונה — היא שוב אמת.

66 פ"ט (כה, סע"א).

67 נוסח תפלת ר"ה ויוהכ"פ.

68 ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת

צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

62 שם פה, ב. וש"נ.

63 תהלים סג, ב.

64 ב"ק יז, א. וש"נ.

65 תהלים סח, ג.

ואעפ"כ — אין זה ממעט כלל את הבכי' שעליו לבכות ולא להיות שבע-רצון ממצבו, שהרי כל הענינים הנ"ל אינם ממעטים משפלותו, כי: כל האמור הרי זה חשוב כפי שהוא מצד הנשמה, שהיא תמיד "באמנה אתו ית"ם", ולכן מצד הנשמה אין זה אלא דמיון, ודוקא עי"ז נפעלת הכוונה; אבל אליו עצמו — אין זה נוגע, שהרי מה בכך שזהו דמיון, כאשר הוא עצמו נמצא בתוך הדמיון! אצלו זוהי אכן המציאות — ש"עסן עסט זיך", "שלאָפן שלאָפט זיך", ו"דאָוונען דאָוונט זיך ניט"!

כשמדובר באכילה, או בענינים גשמיים אחרים — אין הוא זקוק להתבוננות ולהשתדלות בדבר, ונעשה בדרך ממילא. ואילו כשמדובר בתפלה — זקוק הוא להתבוננות, ועליו לערוך כו"כ הכנות ("גאַנצע הכנות") והשתדלויות עד שיתעורר כו'.

אלא מאי, זהו ענין של דמיון — הרי הוא עצמו נמצא בתוך הדמיון, ואצלו — זוהי המציאות!

ונוסף לזה:

ענין זה (ש"עסן עסט זיך כו") — אינו רק מצד התולדה ומצד עצם ירידת הנשמה בגוף (שאכן זו היא הכוונה, שאף שאין לו חשק להתפלל, מ"מ יתגבר על זה), אלא גם מצד מעשיו — מצד זה שחטא ופגם ועבר את הדרך ונפרד מאלקות. והיינו, שבהמקום (דרגא) שבו פגם ונפרד מאלקות — שם אין לו חשק כו' (דאָרטן ווילט זיך עם ניט"! ועל כך אומרים [והמשיך כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן את הניגון] "עסן עסט זיך"...

יז. [אח"כ הפסיק עוה"פ באמצע הניגון, ואמר:]

פעם אמר מישהו, שאינו מבין את סדר המועדים: ביום הכפורים, כשנמצאים במשך כל היום בבית-הכנסת ומתפללים — אז אומרים "על חטא" ... וכי על מה יש לומר "על חטא" ביום הכפורים? ! כאשר נמצאים ברחוב, ועוסקים ב"עובדין דחול" ובענינים גשמיים — אז הוא הזמן לומר "על חטא"!

ועד"ז בעניננו:

עתה, בשעת ההתוועדות, כאשר אין מה לאכול ואין מטות לישן עליהם, ובכלל נמצאים בהתוועדות חסידית, ואין עוסקים בענינים

גשמיים — אז עורכים חשבון-נפש על כך ש"עסט זיך" ו"שלאֶפֶט זיך",
ו"דאָווענען דאָוונט זיך ניט"...

כאשר מגיעים הביתה ועוסקים בעניני אכילה ושינה — אז הוא
הזמן לנגן ולטעון ש"עסן עסט זיך", "שלאֶפֶן שלאֶפֶט זיך", ו"דאָווענען
דאָוונט זיך ניט"!

נו... מכיון שסוכ"ס זהו הסדר — הרי לכל הפחות עתה, בשעת
ההתוועדות, יש לנגן "עסן עסט זיך", והדבר יפעל שגם לאח"ז, כשבאים
לעסוק בעניני אכילה ושינה, יזכרו זאת, ואז תהי' האכילה כדבעי. והיינו,
שצריך אמנם לאכול, אבל האכילה צריכה להיות למטרה הנדרשת —
שמירת בריאות הגוף, ש"מדרכי (עבודת) השם הוא"⁷⁰.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן עוה"פ "עסן עסט זיך", ואח"כ
התחיל לנגן "ניע זשוריצי כלאָפֶציי"].

* * *

יח. איתא בגמרא⁷¹ "כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה".
וכפי שמבאר הרמב"ם⁷² ע"פ משל מאיש חכם העוסק במושכלות, ש"כל
האנשים אשר לא יציירו מושכל לנפשם .. נמצאו .. להיותם משמשים
לאחד ההוא .. מפני שאדם חסר מאד ויצטרך לדברים רבים .. כדי
להשלים בהם תקון מזונו .. לארוג מה שילבש .. על כן נמצאו שאר בני
אדם לתקן אלו המעשים הצריכים אליהם במדינה, כדי שימצא החכם
צרכו מזומן".

וכשם שהדברים אמורים בכללות העולם, כן הוא גם ב"עולם
קטן"⁷³ שבכל אדם גופא — שאף שרוב הזמנים מנוצלים לאכילה ושתי'
ושאר צרכים גשמיים, ורק מיעוט זמן מנוצל לעסק במושכלות, מ"מ,
מיעוט זה הוא העיקר, וכל יתר הזמן, שבו האדם עוסק בצרכיו הגשמיים,
אינו אלא לצורך מיעוט זמן זה.

וכל זה אפילו מצד שכל אנושי כשלעצמו. ועאכו"כ כאשר עושים
חשבון כמה זמן מנוצל לענינים שיהודי אכן זקוק להם בחייו, דהיינו,
הענינים הנדרשים ע"פ תורה, ובפרט ענינים הנדרשים ע"פ תורת החסידות

(72) הקדמה לפיה"מ (ד"ה אחר כן ראה להסתפק).

(73) ראה תנחומא פקודי ג. ועוד.

(70) רמב"ם הל' דעות רפ"ד (וראה לקו"ש ח"ב ע' 531 הערה 12. אג"ק חט"ז ס"ע סב ואילך, ובהנסמן שם).

(71) ברכות ו, סע"ב. וש"נ.

— הרי זה בודאי מיעוט זמן ביותר לגבי שאר הענינים שעוסק בהם, ואעפ"כ, הרי זה העיקר, ע"ד ש"כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה".

וזהו הפירוש הפשוט במ"ש⁷⁴ "בכל דרכיך דעהו" — שאע"פ שהזמן המנוצל לצרכיו הגשמיים ("דרכיך") הוא ריבוי זמן, מ"מ, צריך להיות "בכל דרכיך דעהו", היינו, שעשיית כל הענינים הגשמיים להכרח קיום גופו היא כדי שיוכל לעבוד את הקב"ה, שעיי"ז יוכל להיות "בכל דרכיך — דעהו".

יט. הענין האמור הוא הפירוש הפשוט ב"בכל דרכיך דעהו" — שאמנם מדובר בענינים גשמיים, אלא שהאדם עושה אותם מתוך כוונה שעל ידם יוכל לעבוד את הקב"ה.

אמנם, הפירוש ד"בכל דרכיך דעהו" בעומק יותר הוא⁷⁵ — שלא זו בלבד שמנצלים את הענינים הגשמיים בשביל ענין של קדושה, אלא יתירה מזו — שיש להשתמש בדברים הגשמיים עצמם לקדושה.

וכאמור לעיל (סט"ו), שכל הענינים הגשמיים שיהודי עוסק בהם הם בהשגחה פרטית, והכוונה בזה היא כדי לחנכו באותה אומנות, כדי שיוכל להשתמש באותם ענינים עצמם — לקדושה.

ולדוגמא: כאשר מזמינים לאדם פרנסתו באמצעות היותו "עורך-דין" — עליו לנצל מקצוע זה עצמו לקדושה: ענינו של "עורך-דין" הוא לחפש דרכים להצדיק את הזולת, ולכן עליו לנצל ענין זה לצורך אהבת ישראל — למצוא את הטוב שבכל יהודי.

ועד"ז בכל שאר הענינים הגשמיים — שאפשר ובמילא צריך לנצל אותם עצמם לעניני קדושה.

וכאשר האדם מנצל את עניניו הגשמיים לקדושה באופן זה — אזי, גם כשעוסק בעניניו הגשמיים, הרי לא זו בלבד שענינים אלו הם בשביל ענין של קדושה, אלא שענינים אלו עצמם הם עבודה, והיינו, שגם בשעת עסקו בענינים הגשמיים עובד הוא את הקב"ה.

והטעם לזה — כי מכיון שהענינים הגשמיים הם אצלו רק בבחינת "לימוד אומנות", כדי שיוכל לנצל "אומנות" זו עצמה ברוחניות — הרי העסק הגשמי עצמו הוא כעין "הכשר מצוה" (שהוא עבודה בפ"ע).

(74) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות (75) ראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ. ספ"ג.

וזהו אמיתית הפירוש בכתוב "בכל דרכיך דעהו" — שב"דרכיך" עצמם ישנו הענין ד"דעהו".

ועי"ז מתבצעת אמיתית הכוונה ד"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים"⁷⁶.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לתת לתלמידי הישיבה ד' כוסות].

* * *

ג. כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר בשם הבעש"ט⁷⁷, שכל דבר שיהודי רואה או שומע הוא בהשגחה פרטית, ומהוה הוראה בעבודת ה'. ענין זה הוא גם בנוגע לדבר שרואים או שומעים בדרך מקרה ("צופעליג"),

— האמת היא שאין לך דבר שהוא "בדרך מקרה", שהרי כל דבר הוא בהשגחה פרטית, אפילו עלה שנהפך מצד אחד לצד השני, ועאכו"כ ענין שנוגע ליהודי, שיהודי ראה או שמע אודותיו כו', הרי זה בודאי לא בדרך מקרה; אלא הכוונה היא שכן הוא אפילו בנוגע לענין שרואים או שומעים באופן חד-פעמי, בדרך עראי, כך שהדבר נראה כמו "בדרך מקרה" —

ועאכו"כ בענין שאינו באופן חד-פעמי בלבד, אלא ענין שעסקו בכך — הרי זה בודאי בהשגחה פרטית, שמלמעלה הזמינו לו ענין זה כדי שילמד ממנו הוראה בעבודה.

כא. ולדוגמא — ההוראה שצריך ללמוד מי שעסקו בהרכבת ופירוק מכונות:

כאשר "מהנדס" בונה מכונה, מרכיב הוא את המכונה מחלקים רבים ביותר. ובין חלקים אלו — ישנם חלקים שהם עיקריים במכונה, ישנם חלקים טפלים, ועד שישנם חלקים שלעין הרואה נדמה שהם מיותרים לגמרי. אמנם, ה"מהנדס" שבנה את המכונה — יודע בדיוק לאיזו מטרה נוצר כל חלק, וכיצד כל חלק, אפילו בורג קטן, נוגע לכללות ענין פעולתה של המכונה.

ואם יבוא אדם ויטען: למה לי לחשוב על כוונתו של ה"מהנדס" בבניית המכונה? אני אעשה כפי הנראה לעיני, ומכיון שבעיני נראה

77) ראה בארוכה כתר שם טוב בהוספות סקע"ט ואילך, סרכ"ג ואילך. וש"נ.

76) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טו. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

שאותם חלקיקים קטנים לא מעלים ולא מורידים, ולגמרי אינם נוגעים לפעולתה של המכונה, שיכולה להיות ללא בורג פלוני, ולאידך, ביכלתי להוסיף עוד בורג — הרי מובן מאליו שאין שום מקום לטענתו, ואם אמנם לא יתחשב בדעת ה"מהנדס" ויעשה כפי הנראה בעיניו — לא תפעל אצלו המכונה כדבעי. אלא מאי, בעיניו נראה שאותו חלקיק קטן הוא חסר ערך — הרי זה משום שאינו יודע כלל את המנגנון של המכונה.

וככל הדברים האלה — יובן בענין התהוות העולם וקיום המצוות: כשם שבמכונה הנ"ל, הרי כל החלקים נוגעים לפעולתה של המכונה — כך הוא בכללות קיום המצוות, שההתקשרות עם הקב"ה היא דוקא ע"י תרי"ג מצוות דאורייתא וז' מצוות דרבנן.

וכאשר אדם עובר על "בל תגרע" או על "בל תוסיף"⁷⁸ — הרי אף שבעיניו נראה כדבר פעוט ("א קלייניקייט"), הרי לאמיתו של דבר אין זה רק שחסר אצלו פרט זה, אלא הדבר נוגע לכללות ההתקשרות שע"י קיום המצוות, וכנ"ל במשל, שע"י חסרונו של בורג קטן אחד אין המכונה פועלת כדבעי.

וכמו כן הוא כאשר הקב"ה מזמין לפלוני לעסוק בענין אחד, ולאדם אחר לעסוק בענין אחר — שהכל הוא בהשגחה פרטית, ונוגע לכללות הכוונה.

כב. הוראה זו נוגעת גם כאשר יהודי בא לעיר מסויימת, ודורשים ממנו לפעול בה:

לכאורה עלול הוא לטעון: עד שהגעתי למקום זה התקיימה כבר העיר במשך שנים רבות, ולא חסרה שם עבודתי כלל. ואילו עתה, מאז שהגעתי לכאן — דורשים ממני שמוכרחני לפעול במקום?

והמענה על זה — שכשם שצריכים להתחשב בתכניתו של המהנדס שבונה מכונה (ולולי זאת ייגרם חסרון בכללות המכונה), כמו כן — ובמכל-שכן — שצריכים להתחשב בכל מה שנקבע ע"י הקב"ה, שהכל הוא בסדר ובדיוק.

ובנדוד — שעד עתה, קודם בואו לעיר זו — אכן לא הי' צריך להיות שם, והיינו שלא המקום הי' זקוק לו, ולא הוא, מצד ענינו שלו, הי' צריך לפעול במקום זה; אבל עתה, כאשר הקב"ה הזמין לו להגיע

(78) ראה ואתחנן ד, ב. פ' ראה יג, א.

לאותה עיר — הרי זו הוראה שעתה זקוק המקום לעבודתו, וגם הוא, כדי למלאות תפקידו, עליו לפעול בעיר זו.

וכן הוא בנוגע לכל דבר שיהודי פוגש בו, וכן בנוגע ליהודי אחר שהוא פוגש בו — שזוהי הוראה מלמעלה, שכאשר הוא מתעסק באותו ענין, מוטל עליו לפעול בו; הענין זקוק לו, והוא זקוק להענין.

* * *

כג. [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן יין לאנ"ש הנוסעים לסדר התוועדויות, ואמר:]

בנוגע ליין מצינו⁷⁹, ש"גזרו על פתן משום יינן ועל יינן משום בנותיהן", כיון שיינן מביא לידי קירוב.

ולכן, כאשר לוקחים יין מהתוועדות חסידית — הרי זה יפעל אצלם קירוב לחסידות, שיעשו שידוכים חסידיים.

ברצוני רק לומר:

א) אפשר לערב יין זה עם עוד יין, אבל אין למזוג מיין זה לתוך יין אחר, אלא מיין אחר ליין זה, כיון שאז "קמא קמא בטיל"⁸⁰.

ב) אלו הנוסעים מעבר לגבול, ויש לחשוש ששומרי הגבול יגעו ביין — יבשלו את היין קודם לכן⁸¹.

* * *

כד. במצה, "לחם עוני"⁸² — ישנם שני ענינים הפכיים: א) "לחמא עניא"⁸³ ("עני כתיב"⁸⁴), ב) "שעונין עליו דברים הרבה"⁸⁴, שזהו ענין של עשירות.

והענין בעבודה — שיש צורך בשני הדברים:

מצד אחד — צריך להיות ה"לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים", דהיינו, שהאדם צריך לדעת היטב את המעמד ומצב שבו נמצא, שחטא ופגם בו, ומזה עליו להיות במרירות גדולה.

אבל לאידך גיסא — אין לו ליפול בעיני עצמו, לבוא לידי יאוש ולהפסיק לפעול, אלא עליו להתחזק בעבודתו, ולא להתפעל כלל ממצבו.

(82) פ' ראה טז, ג.

(83) נוסח הגש"פ פיסקא הא לחמא.

(84) פסחים קטו, סע"ב. וש"נ.

(79) שבת יז, ב. וש"נ.

(80) ראה ע"ז עג, א ובתוד"ה כי אתא.

טשו"ע ואדה"ז אר"ח סקפ"ב ס"ה.

(81) ראה טשו"ע יו"ד סקכ"ג ס"ג.

וכנ"ל (ס"ח) שגם כאשר נמצאים "למטה מטה עד אין תכלית" אפשר להתקשר עם "למעלה מעלה עד אין קץ".

— ההתחשבות במעמדו ומצבו כו' יכולה להיות רק באופן שיפיק את הטוב שבזה,

וזהו שהענין ד"עונין עליו דברים הרבה" הוא באותו הענין ד"לחמא עניא" — להורות שמהענין ד"לחמא עניא" גופא יש לקחת את הטוב שבזה,

והיינו, שההתבוננות במעמדו ומצבו תביא לידי תוספת התגברות בעבודה, וכמבואר בכ"מ⁸⁵ שדוקא ע"י המרירות נעשית השמחה אח"כ גדולה יותר.

והמשל לזה⁸⁶ — מענין הקשת, שככל שמושכים את הקשת למטה יותר — תהי' יריית החץ למעלה יותר ולמרחק גדול יותר ("אֶלֶץ העכער און ווייטער"). ונמצא, שמהירידה למטה ניתוסף כח לירות למרחק גדול יותר.

ועד"ז בשעת ההילוך, ובפרט בשעת הקפיצה ודילוג — שכאשר רוצים לקפוץ למרחק, צריכה להיות תחילה נסיגה לאחור, וככל שתגדל הנסיגה לאחור, כן יגדל מרחק הקפיצה.

וכן הוא גם בעבודה, שבשעה שעושה חשבון ע"ד מעמדו ומצבו, ונעשה בגודל המרירות מזה — הרי מרירות זו ממעמדו ומצבו צריכה להביא לידי התעוררות ותוספות כח, שע"ז "ידלג" ("ער זאָל אַרויסשפּרינגען") ממצבו, בהיותו "למטה מטה עד אין תכלית", ויתקשר עם "למעלה מעלה עד אין קץ".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון כ"ק אדמו"ר הזקן, ואח"כ "ניע זשוריצי כלֶאָפּצי"].

* * *

כה. ידוע⁸⁷ שהגאולה דלעתיד תהי' בדוגמת גאולת מצרים, כמ"ש⁸⁸ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", ומזה מובן, שגם ההכנות והענינים המביאים את הגאולה העתידה, צריכים להיות אותם ענינים שהביאו את גאולת מצרים.

(87) לתוכן סעיף זה — ראה לקו"ש ח"א

(85) תניא פל"א.

(86) ראה תו"א (בהוספות) ויחי קג, א. ע' 113 (משיחות חה"פ תשי"ב, תשי"ד).

וראה גם תר"מ ח"ג ס"ע 80 ואילך.

והנה, בגאולת מצרים מצינו⁸⁸ ש"בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים". ומה היתה פעולתן של אותן "נשים צדקניות" שבזכותן נגאלו ישראל ממצרים? — שלא התפעלו מקושי השעבוד והקימו דורות בישראל.

וכן מצינו⁸⁹ שבשעה שפירש עמרם מאשתו, אמרו לו "קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקבות", ועי"ז פעלו ש"עמד והחזיר את אשתו, עמדו כולן והחזירו את נשותיהן".

כלומר: נשי ישראל טענו שאין להתחשב בשום דבר; אין להתחשב אפילו בשאלה מה יהא על הילדים בשעה שישנה גזירת פרעה ש"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו"⁹⁰, דכיון שהקב"ה צוה "פרו ורבו"⁹¹, יש לקיים את ציוויו מבלי להתחשב בשום דבר!

ובזכות מסירות נפשן של אותן "נשים צדקניות" — נגאלו ישראל ממצרים.

וכן הוא גם עתה, לפני הגאולה העתידה — שנשי ובנות ישראל, ובפרט נשי ובנות חב"ד, צריכות לא להתחשב עם ה"תכלית" של ילדיהן, אלא לחנך את הילדים ע"פ ציווי הקב"ה, ובאשר ל"תכלית" — ידאג לכך הקב"ה בעצמו. ומסירות נפש זו — תביא את הגאולה העתידה.

כו. ישנם הטוענים: איך אפשר להתנהג כן? הרי אם לא ישלחו את הילדים ל"קאָלעדזש", או לפחות ילמדו עמהם "אנגלית" — איך יוכלו לצאת לעולם בשעה שאינם יודעים אפילו שפת המדינה?...
והמענה לזה — כפי שלמדים מהענין דיציאת מצרים, שאין להתפעל מהענין המיוחד שבו נמצא החיות והלהט של מדינה זו ("די זאך אין וועלכע די מדינה איז פאַרקאָכט").

ובהקדם המדובר פעם⁹² אודות מש"נ בגזירת פרעה "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון" — שלכאורה אינו מובן טעם ההוספה "וכל הבת תחיון", הרי מה שהי' נוגע לפרעה הוא ש"כל הבן הילוד גוי", ולמה לו להוסיף "וכל הבת תחיון"? ונתבאר בזה, שגם הענין ד"וכל הבת תחיון" הוא חלק מהגזירה, שגם אלה מילדי ישראל שיישארו

91) בראשית א, כח.

92) ראה לקו"ש שם ע' 111 ואילן (משיחות חה"פ הנ"ל).

88) סוטה יא, ריש ע"ב.

89) שם יב, א.

90) שמות א, כב.

בחיים — הורה פרעה לאנשיו המצריים: "תחיון", שעליהם "לחיות" את הילדים בה"חיות" וה"להט" ("אין דעם קאָך") של מצרים.

וזהו ג"כ תוכן הגזירה ד"היאורה תשליכוהו": ה"יאור" — הוא מים, שענינם תענוג, שהרי "מים מצמיחים כל מיני תענוג"⁹³. והיינו, שהתענוג והחיות של המצרים הי' היאור (הנילוס), שהרי במצרים לא ירדו גשמים, והיאור (הנילוס) השקה את כל השדות⁹⁴, ונמצא, שהענין שהצמיח כל מיני תענוג הי' היאור, ולכן הי' היאור העבודה זרה של המצרים⁹⁵. וזוהי גזירת פרעה "היאורה תשליכוהו" — להשליך את ילדי ישראל בהחיות ("אין דעם קאָך") והעבודה זרה של מצרים.

ומבלי הבט על גזירה זו — לא התפעלו האמהות היהודיות, והקימו דור בישראל במס"נ, ועד שבזכותן נאלו ישראל ממצרים.

וזהו ההוראה גם עתה בכל מדינה ומדינה, ובפרט ב"אמריקא" — שאין לשים לב על הענין שבו מונח החיות והלהט של המדינה, אלא יש לחנך את הילדים כרצון הקב"ה, וענין זה יביא את הגאולה העתידה.

* * *

כז. קודם הסיום — שהרי צריכים כבר לחשוב אודות ברכת המזון — יש להוסיף עוד פרט בהמשך להמדובר לעיל בנוגע לכללות הענין דיציאת מצרים, שענין זה קשור ביותר עם מ"ת, כמ"ש⁹⁶ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", ו"על מנת כן הוצאתי אתכם ממצרים, על מנת שתקבלו את תורת"⁹⁷.

ובהקדמה:

נתבאר לעיל (ס"ז) שההוראה מיציאת מצרים היא — שגם כאשר נמצאים במדרגה נמוכה ביותר, אין להתפעל מזה, כיון שביצי"מ ניתן הכח לצאת מכל המצרים וגבולים.

אמנם, אין הכוונה שלא צריך להביט ולחשוב על שפלות המצב שנמצאים בו — שהרי לשם מה לחשוב על מצרים וגבולים, ולשם מה לחשוב על שפלות עצמו כו' — ובמילא יכול לעשות ככל העולה על רוחו!...

ט. פרש"י וארא שם, יז.

93) תניא פ"א.

96) שמות ג, יב.

94) פרש"י ר"פ מקץ. ויגש מז, יו"ד.

97) ראה שמו"ר פכ"ט, ג. תו"כ ופרש"י

וארא ז, יד-ט. סוטה יג, א (ד"ה כדי). ועוד.

שמיני יא, מה. בהר כה, לח.

95) ראה תנחומא וארא יג. שמו"ר פ"ט,

ובפרט כשעושה חשבון מהתומ"צ שקיים עד עתה, שע"י כל מצוה מתקשר עם הקב"ה ביחוד "נצחי לעולם ועד"⁹⁸, הרי בודאי שלא חסר לו דבר, ומעתה ביכלתו לעשות ככל העולה על רוחו!...

ולכן יש לדעת, ש"על מנת כן הוצאתי אתכם ממצרים, על מנת שתקבלו את תורתי":

הענין האמור שאין לחשוב ע"ד שפלות המצב, כיון שביצי"מ ניתן הכח לצאת מיד מעומק תחת לעומק רום — הוא דוקא "ע"מ שתקבלו את תורתי", כדי שהענין ד"מצרים" גופא יביא לתוספות אומץ והתגברות בעבודה (וכנ"ל סכ"ד במשל הקשת, שדוקא ע"י משיכת הקשת למטה יותר נעשית יריית החץ למרחק גדול יותר), אבל לולי זאת — הרי הוא נמצא בתוך ה"מצרים" שלו!

ומה שטוען, שכיון שקיים מצוות הרי הוא כבר מיוחד עם הקב"ה ביחוד נצחי לעולם ועד — אל לו לשכוח ממה שאמרו רז"ל⁹⁹ לאידך גיסא, שאפילו אם עובר רגע אחד ש"אפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק", על זה נאמר¹⁰⁰ "הכרת תכרת" ח"ו, היינו, שנפשו נכרתת ח"ו מהקב"ה, ובמילא, נמצא הוא ב"מצרים", וכיון שכן, הרי היציאה מ"מצרים" היא דוקא "על מנת שתקבלו את תורתי", להיות "עמלים בתורה"¹⁰¹, להתייגע תמיד בעניני תומ"צ — שהרי "אדם לעמל יולד"¹⁰², דהיינו שצריכים להתייגע תמיד ("מען דאָרף שטענדיק האָרעווען"), ואז אכן אפשר לצאת מעומק תחת לעומק רום.

[אחרי ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה — חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א לכל הנאספים מ"כוס של ברכה". אח"כ התחיל לנגן "עסן עסן זיך", ולפני צאתו אמר:]

קיץ בריא, ושנת שמחה ("אַ געזונטער זומער, און אַ פרייליכער יאָר").

(101) תו"כ ופרש"י ר"פ בחוקותי.

(102) איוב ה, ז. וראה סנהדרין שם ריש

ע"ב.

(98) תניא ספכ"ה (לב, א).

(99) סנהדרין צט, א.

(100) שלח טו, לא.